

Hembygdsbladet

Årgång 22, nummer 3
Augusti 2020

Enhörna Hembygdsförenings
informationsskrift

ENHÖRNA
HEMBYGDSFÖRENING

Vi har öppet som vanligt på söndagarna t.o.m. september ut

Mitt i allt som är stängt - Missa inte våra öppna söndagar med hembakat, fotosalen, nya och gamla utställningar och trevlig samvaro på coronasäkert avstånd. Vi har haft öppet hela sommaren och det kommer många och gästar oss på söndagarna. Men eftersom alla inte kommer samtidigt, utan är spridda under flera timmar, så har det aldrig varit några problem med att hålla avstånd. Vi dukar upp utomhus och har tält uppställda för solen (eller regnet). Husen kan man besöka när man vill under öppetiden och då många sitter ute och dricker kaffe/te så blir det ingen trängsel alls. Så välkomna till oss – Vi ser fram emot att träffa er alla!
/ Er ordförande Mona

ÅRETS MARKNAD INSTÄLLD!

Den sista söndagen i augusti kl 13-16 brukar vi alltid ha Hembygdsföreningens årliga höstmarknad vid museet, även kallad "hemvändardagen". På grund av det rådande läget med coronapandemin ställer vi dessvärre in även den i år. Möten med fler än 50 personer får ju inte genomföras och vi brukar ju ha minst 500 besökare. Marknaden har även haft en bakluckeloppis-del de senaste åren och självfallet är även den avblåst. Vi får helt enkelt längta till nästa år och hoppas att det blir ett helt vanligt år! /Mona

MOPEDRALLYT INSTÄLLT!

Den 13 september skulle det ha varit Enhörnas Mopedrally för femte året, men dessvärre blir även det avblåst. Fjolårets rally blev en stor succé med över 90 startande ekipage och många som kom och tittade. Rallyt brukar arrangeras av Susanne och Pelle Höglund, Bernt Eriksson och Enhörna Hembygdsförening. Både arrangörerna, mopedisterna och åskådarna får nu hoppas på ett rally nästa år istället! /Mona

ÅRETS ÅRSMÖTE

På grund av dessa pandemitider kunde vi inte ha vårt årsmöte i april som brukligt är. Nu tog vi istället ett årsmöte utomhus den 28 juni och vi hade inga andra aktiviteter än själva mötet. Naturligtvis drog det mötet färre personer än de 60 – 100 som brukar komma på våra årsmöten när vi har föreläsare mm. Nu kom förutom styrelsen endast 6 medlemmar och det var under rådande omständigheter ett alldeles lagom stort årsmöte.

Gunnar Lindqvist var ordförande och Silvana Lindgren-Majander sekreterare. Årsmöteshandlingar och protokoll hittar ni på vår hemsida.

VÅRA NYA UTSTÄLLNINGAR

Om ni inte redan har sett våra utställningar eller om ni vill se mera av dem - kom och titta! Nytt för i år är handelsboden och tvättstugan samt en permanent lekhörna för barnen.

MEDLEMSREGISTRET

Tack alla nya och gamla medlemmar för att ni vill vara med i vår förening. Samtidigt vill jag påminna alla som glömt att betala medlemsavgiften för 2020. Avgiften är mycket viktig och möjliggör för oss att trycka medlemsblad, skrifter, vykort och böcker och att ordna utställningar, marknader, kafferep och olika temadagar under sommaren.

Vi hoppas på din generositet! /Anne-Marie

TACK FÖR ALL HJÄLP

Om det är något som vi får frågor om hela tiden så är det hur vi orkar med allt som händer på museet? När vi då svarar att vi inte skulle klara det utan alla som hjälper oss och sedan berättar att vi har mer än ca 75 hjälpande händer så blir alla mycket förvånade! I en tid när föreningar har svårt att få frivilliga krafter så har vi så många som hjälper oss! Eftersom vi i år inte kan bjuda på någon Tack för hjälpen – kväll så gör vi en artikel i bladet och tackar på det viset istället och tar en två-årskväll nästa år.

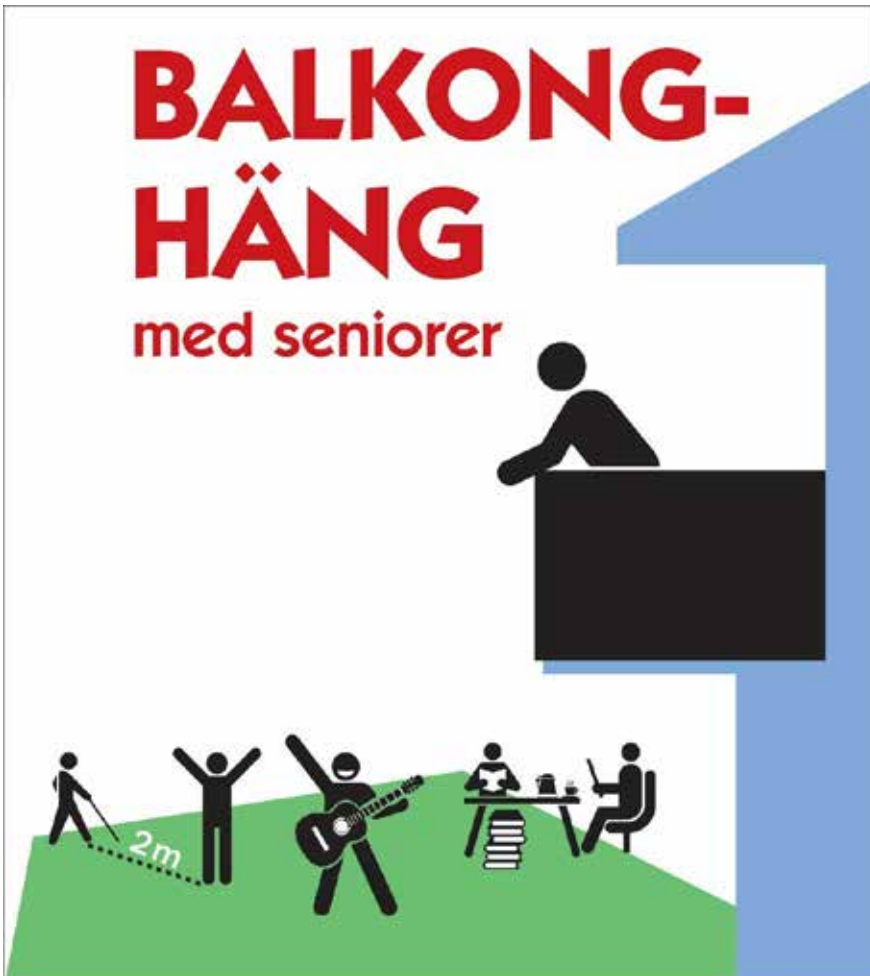
Här kommer lite av det vi får hjälp med och under varje aktivitet döljer sig oftast flera personer (ibland många):

- Klippning av gräsmattan
- Rensning och plantering i rabatter och blomlådor
- Plogning på vintern
- Arbetsdagar vid museet med snickring, målning, rensning, röjning mm
- Restaurering av rum vid museet
- Ådringsmålning av försäljningsdiskar
- Utdelning av medlemsblad
- Bakning till allehanda aktiviteter
- Matbidrag, blombidrag mm till marknader och andra aktiviteter
- Skänkta bidrag till vår husrestaurering som t ex tegel
- Skänkta bidrag till museet och till våra utställningar eller utlånade saker
- Sommarvärdar i museet så att vi räcker till för alla söndagar
- Arbete med utställningar, inklusive framtagande av helt egna utställningar
- Framtagande av vissa skrifter, antingen i stort sett själva eller i samarbete med styrelsen
- Aktivitetsvärdar vid marknad, Gammaldags jul mm
- Serverings-, framduknings-, mm personal vid Kafferepet
- Utlåning av rekvisita till våra aktiviteter
- Iordningställande och tändning respektive släckning av granen vid Lill-Ahl
- Målning av Åke Falks konstverk vid Lill-Ahl
- Samarbetspartners vid vandringar, mopedrally mm
- Hjälp vid allehanda jobbiga arbetsuppgifter som uppsättning av ställningar, stora tält mm
- Oavlönade arbetsuppgifter som revisor mm (gäller ju även styrelsen)
- Dessutom får vi ju många pengabidrag från er medlemmar och extra arbetsinsatser från hantverkare

Det här var bara vad som hänt under det senaste året, genom åren har vi fått hjälp med mycket annat som t ex resning av Åke Falks staty vid Lill-Ahl, vävning och uppsyning av våra västar mm mm.

Vi är så glada att så många vill hjälpa oss! Utan er hade det varit omöjligt att driva den verksamhet vi har idag! Vi är alltid rädda att vi har glömt något/någon, det känns som om man kommer på en till sak varje gång man går in och skriver något i dokumentet – Så hör av dig om ditt bidrag är missat!

/Er ordförande Mona

Viktigt!

Vi är utomhus och håller avstånd med max 50 personer. Vi följer självklart Folkhälsomyndigheternas riktlinjer.

Vid regn kommer arrangemanget ställas in. Ändringar i schema och programinnehåll kan förekomma.

Arrangörer:

Kultur 365, kommunens myndighet för äldre (bestående av anhörighetskonsulenter, uppsökare för äldre och aktivitets-samordnare från kommunens mötesplatser), Destination Södertälje, Svenska Kyrkan, Actic, Telge Bostäder, Länsstidningen och biblioteken i Södertälje.
Gratis fika!

Tisdag 1 september kl 13.30-15.00

Över-Enhörna hembygdsmuseum

Vi flyttar ut våra aktiviteter till ett antal bostadsområden där det bor många 70+are. Tillsammans, fast i mindre grupper, erbjuder vi lite skönt balkonghäng för seniorer.

Kommunen erbjuder då tillsammans med samarbetspartners kontrollerade sociala kontakter, samtal och aktiviteter. Arrangemanget genomförs på en uteplats eller gräsmatta i området dit intresserade kan komma för att prata eller utföra aktiviteter utomhus.

Aktiviteter är: sång och musik, samtal, böcker, ev vandra lite, teknikhjälp med t ex mobil, spela boule och bli bjuden på gratis fika.

NU BYGGS DEN NÄSTAN NEDBRÄNDA MJÖLKKÄLLAREN VID EKENSBERG UPP IGEN

Just nu pågår för fullt uppbyggandet av Ekensbergs mejeris gamla mjölkställare (jordkällare för mjölken från mejeriet). Den brann i stort sett upp totalt förra året, men som tur var klarade sig valvet och större delen av den främre stenvuren. Men hela taket, gavlarna och ett av de främre hörnen av stenvuren förstördes totalt.

Ägarfamiljen Groth har i samarbete med Hembygdsföreningen sökt och fått bidrag från Länsstyrelsens kulturmiljöavdelning för delar av återuppbyggnaden.

Vi är mycket glada över att detta kulturminne nu har räddats till eftervärlden och har redan fått höra många säga detsamma.

VI FORTSÄTTER ATT RENOVERA AV BARA FARTEN

Nu när våra båda museihus är färdigrestaurerade så tittade vi oss omkring och såg att "Oj, så lekstugan såg ut" den behövde verkligen målas, så det har vi gjort. Då tittade vi på boden (som tidigare inrymde skolans utedass) och "Oj, så den såg ut". Bodens behövde inte bara målas, utan även få hålet på baksidan lagat, få en nyttillverkad ventilationsskorsten, få fönstren kittade, få ny läkt lite här och var mm mm. Nu är även den iordningställd. Nu finns bara de två bikuporna kvar att måla, sedan är allt utomhus nymålat och fint.

Men det finns såklart alltid jobb kvar. Det ska röjas en hel del sly (även om vi har röjt nedanför stenvurarna), så trädgårdsarbete finns kvar liksom en mängd jobb inomhus (som alltid).

/ Mona

TILL MINNE AV HEMBYGDSVÄNNEN SVEN-ERIC ÅKERMAN (1929 - 2020)

Sven-Eric växte upp i trakterna av Ludgo. I slutet på 50-talet flyttade familjen till Enhörna (Årby). Efter några år fick han möjlighet att bygga ett eget hus vid Fågelsjön dit familjen flyttade 1962.

Redan från början engagerade han sig i traktens föreningsliv. Vi såg honom uppträda som tomte på teaterföreningens julmarknad, värd i kyrkorna, kock i jaktstugan, delade ut valsedlar, demonstrerade mot kärnkraft osv.

Hans intresse för hembygden var genuint och han valdes in i hembygdsföreningens styrelse, en post han hade fram till 2008 då han utsågs till hedersmedlem.

I föreningen tog han ansvaret för byggnader och samlingar. Sven-Eric var noga med att saker som skänktes till hembygds museet blev dokumenterade och visades upp för besökande.

År 2006 startade kyrkvandringarna. Sven-Eric kunde inte själv gå den 1 mil långa sträckan mellan kyrkorna utan åkte efter i bil och såg till att allt fungerade.

Till höstmarknaderna anlände han i sin gamla Lloyd tillsammans med sin fru Mary. Tog hand om lottståndet och hjälpte sina döttrar med försäljningen av nyrokt siklöja.

En hjärtesak för Sven-Eric var samlingarna i Älebyladan. Där förvaras större föremål, framför allt jordbruksredskap. Sista söndagen i september, mellan åren 2002 och 2012 hade Sven-Eric "open house" då han öppnade upp ladan för allmänheten.

Där finns bl.a. en ärttriör som automatiskt sorterar ärtor, ett redskap som Sven-Eric fick demonstrera till allas förtjusning (inte minst barnen).

Genom åren har Sven-Eric vid många tillfällen representerat föreningen, alltid välklädd, med nyvaxade mustascher har han berättat om hembygden och dess historia.

Vi saknar alla Sven-Eric, hans vänlighet, engagemang, breda kunskap och förmåga att skapa god stämning.

/Leif Tellestedt och Hembygdsföreningens styrelse

Nedanstående text är ett av finansärendena som behandlats i Riksdagen vid förra sekelskiftets början.

”Proposition N:o 140

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter smeden Sven Nilsson i Ytter Enhörna socken; gifven Stockholms slott den 3 april 1908.

Under åberopande af bilagda utdrag af protokollet öfver finansärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva, att kronans rätt till danaarf efter smeden Sven Nilsson i Ytter Enhörna socken af Södermanlands län må, efter afdrag af kammaradvokatfiskalen utgående aktoratsprovision, efterskänkes till förmån för änka Lovisa Nilsson, född Karlsson. De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kunglig nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF V

Carl Swartz

Närvarande vid beredningen var

Hans excellens herr statministern LINDMAN,

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE

Statsråden:

ALBERT PETERSSON, ALFRED PETERSSON, HEDERSTIERNA, HAMMARSKJÖLD, ROOS, SWARTZ, grefve HAMILTON, grefve EHRENSVÄRD, MALM.”

Ovanstående text är en del av ett utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 april 1908. Det ges en lång utläggning varför kronan skall avstå detta arv till förmån för smedens änka. Även smedens gode man torparen P.A. Pettersson i Rothugget och vice pastorn i Ytter Enhörna socken C. G. Normann Lundberg ”å pastorsämbetets vägnar i underdånighet” har anhållit att kronan skall avstå från det obetydliga arvet efter Sven Nilsson som avled den 10 september 1891 till förmån för efterlevande änkan, ”hvilken befunne sig i synnerligen torftiga omständigheter och snart nog antoges behöfva anlita kommunens fattigvård.” Det finns även ett intyg utfärdat av ordföranden i Ytterenhörna sockens kommunalstämma och kommunalnämnd att änkan Nilsson befinner sig i högst torftiga och behövande omständigheter och är i stort behov av ifrågavarande genom danaarf kronan tillfallna medel. Boets behållning utgjordes av 144 kronor 95 öre. Kammaradvokatfiskalämbetet har meddelat att efter aktoratsprovisionen skall 133 kronor 42 öre efterskänkas till förmån för Nilssons änka Lovisa Nilsson född den 15 januari 1845.

Förklaringar: Danaarf = arv där inga arvingar finns, Aktorat= befattning, uppdrag.

Detta dokument är skänkt till Hembygdsföreningen av föreningsmedlemmen Nils Scherman. /Anne-Marie

SOLDATTORP OCH SOLDATER

Naturligtvis måste det förordnas om hur soldatstugorna skulle se ut, så att rotebönderna inte skulle kunna fuska undan sina åtaganden. Många sådana stugor finns fortfarande kvar i ganska ursprungligt skick i Enhörna. Hur de skulle se ut kan vi t.ex. läsa oss till i en förordning av år 1835. ”Stugubyggnaden bör vara 12 alnar lång och 8 alnar bred, bestående av en stuga 8 alnar i fyrkant, en kammare 5 alnar lång och 4 alnar bred samt förstuga 4 alnar lång och 3 alnar bred.” Då alnen är ca 60 cm så blev det disponibla utrymmet för soldatfamiljen ca 35 kvm. Det skulle finnas en spis med bakugn och på stugan skulle finnas tre fönster om ca 1 x 1 m.

Soldaten hade en mindre kontantsumma, uniform, en ko, fyra tunnor säd, en fjärding sill, ett årsgammalt svin och dito en kalv, en fjärding ärtor, åtta lass vedbrand, hjälp med dragare och med kvarnskjuts samt skjuts till Malma Hed.

Dessa soldater var en gång med i Karl XII ryska krig, slog tillbaka ryssarna vid Stäket 1719 och tvangs fly genom Finland 1808. Soldaten Jonas Lund på torpet nr 1934 i Tuna skrev brev hem till sin rotehallare från striderna 1807-1814. Dessa brev är bevarade på museet i Södertälje och delvis publicerade i Länstidningen den 1 september 1988. Enhörnas soldater ingick i Gripsholms kompani. Sedan år 1700 har soldater från Enhörna varit inblandade i ca tio fälttåg.

HAMMARBY SOLDATTORP

I augusti år 1866 blev August antagen som soldat N:o 1046 för Hammarby rote. Han fick då efternamnet Nyström. Soldaten

August Nyström i Hammarby var också sockenskräddare. Nyström var född år 1839 och var näst yngste sonen till soldaten Carl Eric Åkervall och Christina Carlsdotter i Skälsta. Han och hans familj bodde i en liten stuga med ett rum och kök. Nyström satt och sydde i köket. Han satt inte på bordet, som skräddare ofta brukade göra. Skräddarbordet fick familjen också använda som matbord då blev det till att plocka bort all sömnad. När August avled år 1908 av hjärtfel fortsatte hans gumma skrädderiet. Hon hette Charlotta Nyström, föddes 1849 i Ekensbergs statorp, Grindstugan. Fadern hette Anders Ersson och modern Ulrica Larsdotter. Charlotta sydde många storvästar men också kostymer och annat. Symaskinen var en trampmaskin av märket Nornan.

De fick elva barn, flera dog som små men fem döttrar och tre söner uppnådde vuxen ålder. August var också

fiolspelman och deltog i midsommarfirandet på Ekensberg. Från detta firande har det berättats så här av gamla sockenbor: ”Majstången var rest mitt för mejeriet och det var Nyström som spelade fiol. Trakteringen var vid pumphuset, en liten paviljong, där det var ett stort långbord dukat med kaffe, smörgåsar och svagdricka. Det var i kaggar som stod bredvid och ett glas punsch serverades också.”

Familjen fick bo kvar i soldattorpet tills Charlotta avled i oktober år 1935 av lungkatarr.

YTTERLIGARE SOLDATER I HAMMARBY SOLDATTORP

Genom Inga Ekvalls efterforskning vet vi nu vilka fler soldater som bebott Hammarby torp. Nedan är en kort sammanfattning om dessa soldater som det finns mycket mer information om. En hel del handlar om deras familjer, sjukdomar och fälttåg.

Redan år 1683 antogs **Erich Olofsson** till soldat.

Daniel Frisk (Larsson) antogs till soldat i Strängnäs år 1709. Han deltog i Magnus Stenbocks fälttåg i Skåne och i slaget vid Helsingborg 1710-02-28. Fem soldater med namnet **Frisk** och **Fresk** under 1700-talet har enligt husförhörslängder bott i Hammarby soldattorp.

Jöns Hammarberg föddes år 1726 och antogs som soldat 1747-05-18. Han bytte namn till **Jöns Hammar**. Som aktiv soldat var han med i Pommerska kriget (1757-1762). Han avskedades med underhåll år 1778 som ”gammal och orkeslös” och dog 1779.

Jonas (Johan) Halt född år 1788 kom till Hammarby soldattorp år 1813 medan förre soldaten **Matts Hammarstedt** bodde kvar. **Jonas Halt** var gift med Anna Cajsa Ljung född på Carlholmen där hennes far var ängsvaktare. De fick tre barn, alla födda sedan Jonas kommit hem från olika fälttåg i Europa. Sedan Jonas fått avsked år 1739 flyttade han med sin hustru till soldaten Jul på Jursta nr 1041 och bodde kvar till sin död år 1849.

Lars Petter Halt (Grönberg) född år 1816 i Turinge socken var tidigare dräng på Nöttesta Södergård och **Johan Norlin (Jansson)** född år 1829 i Grindstugan i Överenhörna var ytterligare två soldater boende på Hammarby soldattorp.

Därefter kom **August Nyström** som inledde berättelsen om Hammarby soldattorp.

/Anne-Marie

ENHÖRNA SOCKENFILM, EN RESA GENOM ENHÖRNA UNDER ETT ÅR PÅ 1950-TALET.

Hembygdsföreningen gav våren 2020 ut en ny skrift, ”Enhörna sockenfilm”. Boken är gjord efter ett manuskript som var tänkt att bli en film om en resa genom Enhörna under ett år på 1950-talet. Manuskriptet skrevs av Gunborg Wahlstedt (1900-1990) som en vårdag börjar sin resa genom Enhörna. Vi får följa med på en tur förbi våra vackra kyrkor, många gårdar och sevärdheter, träffa människor och uppleva hur arbetet gick till inom lantbruket, olika industrier och småföretag.

Enhörna, dess natur och människor, är mycket fint beskrivna. Boken är illustrerad med både svartvita och färgade foton, en del är från förr och en del är nytagna vilket gör att boken är mycket lättläst och trevlig. Man känner tidens vingslag!

Här följer ett utdrag från skriften där vi besöker Lurberget vid Ekensberg en sommardag:

”Vi börjar uppstigningen till den absolut vackraste platsen i Enhörna. Nästan hela berget är klädd med en matta av styvmorsviol och tjärblomster. Nedanför ligger en leende sörmlandsbygd med åkrar och ängar samt Mälaren med sina många holmar och skär. Nu dricker vi kaffe, njuter en stund av utsikten som så många före oss har gjort därom vittnar de höga järnstänger som är nedborrade i berget. Nu finns det bara två-tre stycken kvar. Lite svårt att förstå och tyda alla emblemen. De var smidda i järn i början av 1900-talet då föreningar firade något jubileum och satte upp dem här. Då stod de tätt dessa 12-14 stycken. Det var ju en lagom utflykt med båt från Stockholm under

sekelskiftet 1800-1900.”

Jag vill rekommendera er som ännu inte läst boken att göra det. Ni som bott länge i bygden kommer att känna igen mycket som beskrivs och ni som är nyinflyttade kommer att lära känna bygden genom att läsa den. Boken kostar 150 kronor och finns till försäljning i museet samt vid Norrlöts handelsträdgård.

/ Britt-Mari

ENHÖRNA HEMBYGDSFÖRENINGENS STYRELSE

Mona Elveskog, ordf.	070/214 55 01 (elveskog@telia.com)
Britt-Mari Gylefors, v. ordf.	070/535 84 56 (b.gylefors@telia.com)
Anders Östensson, kassör	070/687 15 81 (andersostensson@hotmail.com)
Anne-Marie Andersson	070/672 42 46 (anne-marie.majhem@telia.com)
Kicki Lindqvist	070/990 40 83 (kickilindqvist1947@gmail.com)
Bengt Johansson	072/877 24 34 (iobjohansson@ekeby-ktv.net)
Juha Nyberg	070/325 99 03 (juha.nyberg@linearis.se)
Silvana Lindgren	076/724 41 58 (silvana.lindgren@gmail.com)

Stöd oss också genom att köpa våra skrifter, filmer och vy-/presentkort att ge bort som gåvor eller presenter. De kan köpas på muséet, på Norrlöts Handelsträdgård eller på Destination Södertälje (turistbyrån).

E · N · H · Ö · R · N · A

HEMBYGDSFÖRENING

Box 39, 151 28 Enhörna

Medlemsavgiften är 150/200:-/år (enskid/familj).

Plusgiro 23 89 45-0 | Swish 123 400 68 39

Hembygds museet hålls öppet söndagar under juni - september 13.00 - 16.00.

Tag kontakt med någon i styrelsen om du vill besöka museet vid annan tidpunkt.

Besök föreningens hemsida:

www.hembygd.se/enhorna-hembygdsforening

